

Umeå universitet
Rektor

Juridiska avdelningen
Marie Stern Wärn
BESLUT

2004-11-03
Reg.nr 31-2046-04

Anmälan mot Umeå universitet angående studier på läkarprogrammet

Anmälan

N N har i en anmälan till Högskoleverket tagit upp vissa förhållanden på läkarprogrammet vid Umeå universitet. Han har anført i huvudsak följande. Han studerar sedan höstterminen 2003 på läkarprogrammet vid Umeå universitet. Under höstterminen 2003 fick han problem med studierna och kom av olika anledningar, bl.a. sin dotters sjukdom, efter i sina studier. I februari 2004 fick han av fakulteten besked om att han måste ta ett studieuppehåll, men att han fortfarande hade en plats på läkarprogrammet, utan rätt att gå kurser. Han har inte fått ta del av beslutet och vet inte hur han skall agera för att få fortsätta sina studier på programmet. Han vill gå om kursen Cellbiologi, cellens struktur och funktion, men det visade sig vid uppropet att han inte fick plats. Han har också fått rådet att söka om till programmet. Han har inte fått läsa de kurser han har kommit in på och har slösat bort en hel termin, vilket har blivit dyrt för honom. Han skulle helst se att fakulteten kompenserar honom för detta. Han har sammanfattat sina synpunkter och ställt sex frågor som återges i universitetets yttrande nedan.

Utredning

Högskoleverket har anmodat Umeå universitet att yttra sig med anledning av anmälan.

Umeå universitets yttrande

Universitetet har i yttranden anført i huvudsak följande.

N N har av olika skäl inte kunnat följa studierna på läkarprogrammet i normal studietakt och har därför inte tillåtits att registrera sig på efterföljande kurser. Det är Umeå universitetets mening att N N inte behandlas på annat sätt än andra studenter och enligt vad som följer av högskoleförordningen och andra dokument som reglerar utbildningen på läkarprogrammet.

BESLUT

2004-11-03

Reg.nr 31-2046-04

Sid 2

I sin skrivelse ställer N N avslutningsvis sex olika frågor angående sin situation. Som svar på dessa frågor vill Umeå universitet anföra följande.

Fråga 1. Kan ett universitet avskilja mig utan skriftliga besked och beslutsunderlag som hänvisar till de regler och annat de baserar sitt beslut på?

Det är givetvis inte så att Umeå universitet kan avskilja en studerande från en utbildning. Det måste därför understrykas att N N inte är avskiljd eller på annat sätt avstängd från utbildningen på läkarprogrammet. Anledningen till att N N inte tillåtits fortsätta sina studier på programmet är att han inte klarat de kurser som krävs för att få gå vidare i utbildningen. Dessa bestämmelser om förkunskapskrav återfinns i utbildningsplanen för läkarprogrammet, vari följande anges:

TILLTRÄDESKRAV OCH DISPENSMÖJLIGHETER

För att få registrera sig på nästkommande kurs skall samtliga föregående kurser vara godkända. Den studerande får dock ha rest på en examination motsvarande en kurs/del av kurs från föregående termin och ändå fortsätta med nästa kurs. Dessutom får den studerande ha ett moment Professionell utveckling (PU) från föregående termin icke godkänt (generell dispens). Om Projektarbetets presentationsvecka infaller i direkt anslutning till Projektarbetet får också denna kurs inkluderas i den generella dispensen.

Stöd för dessa bestämmelser om förkunskaper för tillträde till kurser finns i 6 kap. 7 och 9 §§ högskoleförordningen (1993:100).

I fråga om N N så avslutade han med godkänt betyg under höstterminen 2003 kursen Professionell utveckling, 2 poäng samt avklarade inom kursen Vetenskapen, människan och samhället momenten Introduktionsvecka, 1 poäng, och Vetenskaplig baskurs, 4 poäng. Övriga moment och kurser under termin 1, omfattande sammanlagt 13 poäng, har N N ännu inte tenterat med godkänt betyg. Anledningen till att N N inte tillåtits fortsätta sina studier på läkarprogrammets andra termin är således, i enlighet med gällande utbildningsplan, att de studieresultat han hittills uppnått inte är tillräckliga för att få läsa vidare.

Fråga 2. Om jag har en plats på läkarprogrammet, varför måste jag då söka in på nytt för att få gå om en kurs?

Antalet utbildningsplatser på läkarprogrammet – liksom på övriga utbildningsprogram vid Umeå universitet – är begränsat. Förutsättningen för att en student som av någon anledning kommit efter i studierna skall kunna gå om en kurs är att det finns en outnyttjad studieplats, dvs. att någon annan student på programmet har gjort uppehåll i sina studier eller har avbrutit dessa. Utbildningsplanen föreskriver nämligen att studenter som följer utbildningen i fastställd takt alltid har garanterad plats på nästa kurs. Dessa studenter har således företräde framför de studenter som av någon anledning gjort uppehåll i studierna. Möjlighet att efter ett studieuppehåll vara garanterad en utbildningsplats förutsätter bland annat att

BESLUT

2004-11-03

Reg.nr 31-2046-04

Sid 3

studenten anmält uppehållet och att denne kan anföra särskilda skäl för studieuppehållet.

N N har inte anmält något studieuppehåll. Någon möjlighet att ta ställning till om han har sådana särskilda skäl som krävs för studieuppehåll med platsgaranti har således inte förelegat. Detta innebär att även när han klarat av de kurser han ännu inte fullgjort, kan han inte garanteras en studieplats på läkarprogrammet. Tilläggas kan att enligt vad som anges i utbildningsplanen för läkarprogrammet så kan studieuppehåll normalt beviljas först efter att studenten uppnått minst tio poäng i utbildningen. Mot bakgrund av denna bestämmelse hade N N, även om han anmält sitt studieuppehåll, troligen inte kunnat beviljas studieuppehåll med platsgaranti.

Situationen är således den att N N i nuläget antingen kan tentera de kurser på läkarprogrammets första termin han ännu inte klarat av och därefter fortsätta sina studier. En förutsättning för detta är dock att det finns lediga platser på de kurser N N vill följa. Eller så kan han ansöka om att bli antagen till läkarprogrammet på nytt och – under förutsättning att han blir antagen – tillgodoräkna sig tidigare avklarade kurser inom utbildningen.

Fråga 3. Om mina barn är sjuka och jag kommer efter i en kurs, vad krävs för att jag skall kunna gå om kursen?

Av utbildningsplanen för läkarprogrammet framgår att den som har underkänts i examination på en viss kurs har rätt att genomgå förnyad examination ytterligare tre gånger för att bli godkänd på kursen. Om den studerande inte har godkänts efter fyra examinationer åläggs denne att gå om kursen. En förutsättning för att en student skall kunna gå om kursen är dock att det finns en ledig plats på aktuell kurs. Någon garanti för att studenten skall få gå kursen en andra gång finns alltså inte. N N har haft flera möjligheter att tentera momentet Grundläggande anatomi med terminologi i kursen Vetenskapen, människan och samhället men har inte gjort detta. Om han hade gjort detta och därvid uppnått godkänt betyg, hade några formella hinder för att fortsätta studierna inte förelegat. Däremot hade hans möjlighet till studieplats varit beroende av att det funnits en ledig plats på den aktuella kursen.

Fråga 4. Måste inte fakulteten kunna visa vad i sina regler och "lagar" de baserar sina beslut på, t.ex. att inte låta mig återanvända "godkänt" intervjuresultat eller att inte få gå om en kurs jag redan läst "halvvägs"?

N N har i särskilda skrivelser som inkom till Umeå universitet den 15 april respektive den 16 maj 2004, dnr 105-1295-04, efterfrågat vilka regler som gäller för intervju som urvalsinstrument vid antagning till läkarprogrammet. Redogörelser för dessa regler har lämnats i skriftliga svar till N N, expedierade den 19 april och den 19 maj 2004. Umeå universitet har således redovisat dessa för N N.

BESLUT

2004-11-03

Reg.nr 31-2046-04

Sid 4

Fråga 5. Måste inte en fakultet/institution diarieföra sin kommunikation?

Frågan om skyldighet att registrera handlingar som inkommer till eller upprättas av Umeå universitetet kräver ingen närmare utredning. Regler om detta finns i 15 kap. sekretesslagen (1980:100). Av dessa framgår att registrering får underlåtas om handlingarna hålls så ordnade att det utan svårighet kan fastställas om en handling har inkommit eller upprättats. Den kommunikation som förekommit mellan N N och Umeå universitet har skett via elektronisk post. Dessa handlingar finns därigenom registrerade i e-postprogrammets förteckning över mottagna respektive skickade handlingar. Kravet om att utan svårighet kunna fastställa om en handling inkommit eller upprättats är således uppfyllt. Det skall dock tilläggas att Umeå universitet har utfärdat egna riktlinjer angående registrering av handlingar, enligt vilka samtliga allmänna handlingar skall registreras i diarium. I den mån det har förekommit att allmänna handlingar inte registrerats, är detta således inte i strid med gällande lagstiftning men däremot har universitetets handlingsregler inte följts.

Fråga 6. Måste inte en fakultet/institution lämna ut allmänna handlingar då man begär det?

Inte heller denna fråga kräver någon närmare utredning. Självklart är universitetet och dess fakulteter och institutioner skyldiga att på begäran lämna ut allmänna handlingar, om inte sekretess föreligger för uppgiften. De handlingar N N efterfrågat, tidigare genomförda tentamina inom läkarprogrammet, är allmänna handlingar för vilka sekretess inte gäller. Handlingarna skulle således genast efter begäran från N N ha lämnats ut till honom. Så har inte skett varför universitetet i detta fall har handlat felaktigt. Det bör dock framhållas att N N begärde att få ta del av flera tidigare tentamina. Av dessa erhöll han utan omgång samtliga utom en. Även om detta givetvis var felaktigt, visar det att universitetet vanligen utan tidsutdräkt tillhandahåller begärda offentliga handlingar. Att så inte skedde beträffande samtliga tentamina N N efterfrågade är felaktigt.

Angående frågorna 5 och 6 vill universitetet framhålla att åtgärder har vidtagits för att det skedda inte skall upprepas. Berörda anställda har informerats om hur de borde ha handlat N Ns begäran och hur skrivelserna skulle ha registrerats. Vidare anordnas i maj, juni och september 2004 utbildning för personal vid samtliga förvaltningsenheter vid universitetet. Ett centralt inslag i denna utbildning är att ge de anställda vid universitetet kunskap om offentlighetsprincipen och hur denna lagstiftning skall tillämpas.

Anmälarens skrivelser

N N har den 28 maj 2004 inkommit med ytterligare två skrivelser ställda till rektor vid Umeå universitet och Högskoleverket. Han har också yttrat sig över universitetets yttrande. Han har anfört i huvudsak följande. Han var inte medveten om att en avregistrering från kursen Cellens struktur och funktion skulle innebära att han inte skulle få göra de duggor och andra delar som han inte hade klarat av och vissa delar som han varit frånvarande från på grund av att han

BESLUT

2004-11-03

Reg.nr 31-2046-04

Sid 5

varit hemma med sitt barn. När det gäller Umeå universitets svar på hans frågor anför han bl.a. följande. Umeå säger sig ge stöd till studenter som kommit efter eller behöver extra stöd – var fanns det stödet till honom och på vilket sätt hjälper det honom när han inte får gå klart eller ens gå om kursen helt och hållet. Han undrar om en fakultet kan påtvinga honom ett s.k. uppehåll utan att något officiellt beslut fattats. Han har för sig att det bara är programkommittén för läkarutbildningen som kan fatta sådana beslut. Vilken giltighet har ett myndighetsbeslut som har fattats utan att behörig grupp har beslutat om det? Vidare undrar han varför det finns plats för överintagsstudenter, när det inte finns plats för redan antagna studenter.

Han har den 3 juni 2004 fått besked om att han deltar i antagningsomgången till läkarprogrammet höstterminen 2004 med de poäng han erhöll efter tidigare särskilt prov (intervjuer).

Inhämtande av handlingar från Umeå universitet

Högskoleverket har inhämtat de skrivelser som universitetet hänvisat till i sitt yttrande. Verket har även inhämtat det ändrade regelverket för den intervjubaserade antagningen till läkarprogrammet (2004-08-12, dnr 580-2384-04) och utbildningsplanen för läkarprogrammet från universitetets webbplats.

Högskoleverket har vidare hos universitetet efterfrågat om det finns ett skriftligt beslut om studieuppehåll för N N.

Inhämtande av information från Umeå universitet

Högskoleverket har från universitetsjuristen Lars Bejstam vid Umeå universitet inhämtat följande information.

- 1) Det har inte fattats något beslut om att N N inte får fortsätta sina studier på läkarprogrammet.
- 2) Det har inte fattats något beslut om studieuppehåll för N N. För tydlighets skull vill han nämna att N N inte har ansökt om något sådant uppehåll.

Däremot har N N den 25 februari 2004 ansökt om kursplats på termin 1 på läkarprogrammet höstterminen 2004. Han har i denna fråga upplysts om att ansökan om att börja om utbildningen skall göras hos Verket för högskoleservice. I telefonsamtal med programsekreterare Olov Olsson har N N uppgett att ansökan avser plats på kursen ”Cellens struktur och funktion”. Denna ansökan har inte beviljats eftersom det inte finns någon vakant kursplats. N N uppfyller inte heller de förkunskapskrav som enligt kursplanen gäller för denna kurs.

Tillämpliga bestämmelser

Enligt 4 § första och andra styckena förvaltningslagen (1986:223) skall varje myndighet lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen skall lämnas

BESLUT

2004-11-03

Reg.nr 31-2046-04

Sid 6

i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Frågor från enskilda skall besvaras så snart som möjligt.

Enligt 6 kap. 7 § 6 högskoleförordningen (1993:100) skall i kursplanen anges de krav på särskilda förkunskaper och andra villkor som gäller för att bli antagen till kursen. I utbildningsplanen skall enligt 6 kap. 9 § 3 de krav på särskilda förkunskaper och andra villkor som gäller för att bli antagen till programmet anges.

Enligt 7 kap. 7 § högskoleförordningen skall de krav på särskilda förkunskaper som ställs vara helt nödvändiga för att studenten skall kunna tillgodogöra sig utbildningen. Kraven får avse

1. kunskaper från en eller flera kurser i gymnasieskolans nationella program eller motsvarande kunskaper,
2. kunskaper från en eller flera högskolekurser,
3. andra villkor som betingas av utbildningen eller är av betydelse för det yrkesområde som utbildningen förbereder för.

Högskolan bestämmer vilka krav som skall ställas enligt första stycket i fråga om utbildningar som inte vänder sig till nybörjare i högskolan.

Enligt 7 kap. 20 § får en högskola, om det finns särskilda skäl, medge att den som är antagen till grundläggande högskoleutbildning vid högskolan

1. får anstånd med att påbörja studierna, eller
2. får fortsätta sina studier efter studieuppehåll.

Högskoleverket meddelar närmare föreskrifter om anstånd och om studieuppehåll.

Av 12 kap. 2 § 4 högskoleförordningen följer att till Överklagandenämnden för högskolan får överklagas beslut om att en sökande inte uppfyller kraven på behörighet för att bli antagen till grundläggande högskoleutbildning och beslut att inte göra undantag från behörighetsvillkoren i fall som avses i 7 kap. 3 § andra meningen högskoleförordningen.

Av 31 § verksförordningen (1995:1322) framgår att det för varje beslut skall finnas en handling som visar

- dagen för beslutet,
- beslutets innehåll,
- vem som har fattat beslutet,
- vem som har varit föredragande,
- vem som har varit med om den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

I 21 § förvaltningslagen (1986:223) anges att en sökande, klagande eller annan part skall underrättas om innehållet i det beslut varigenom myndigheten avgör ärendet, om detta avser myndighetsutövning mot någon enskild. Parten behöver

BESLUT

2004-11-03

Reg.nr 31-2046-04

Sid 7

dock inte underrättas om det är uppenbart obehövt. Om beslutet går parten emot och kan överklagas, skall denne, enligt andra stycket samma bestämmelse, underrättas om hur man kan överklaga beslutet.

Högskoleverkets bedömning

Bristande behörighet

N N har av olika anledningar kommit efter i sina studier på läkarprogrammet vid Umeå universitet. Umeå universitet har, såvitt framgår, konstaterat att N N p.g.a. att han inte har godkänts på de kurser som krävs inte får fortsätta på termin 2 på läkarprogrammet. Högskoleverket har begärt att få ta del av detta beslut, men ett skriftligt sådant saknas.

Högskoleverket gör i denna del följande bedömning. Ett lärosäte får, som universitetet har angivit, ställa upp krav på att en student har godkänts på tidigare kurser för att studenten skall få fortsätta på kurser inom ett program. Sådana krav är att betrakta som sådana krav på särskilda förkunskaper som enligt högskoleförordningen skall framgå av kursplan. Ett konstaterande om att en student inte uppfyller förkunskapskraven måste dokumenteras i form av ett skriftligt beslut i enlighet med reglerna i 31 § verksförordningen.

Ett beslut om bristande behörighet kan enligt 12 kap. 2 § 5 högskoleförordningen överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. Med tanke på att N N är antagen till ett utbildningsprogram vill Högskoleverket påpeka, att enligt Överklagandenämnden för högskolans praxis (se t.ex. beslutet 2002-08-30, reg.nr 32-482-02) kan även ett beslut som gäller behörighet till en kurs inom ett program överklagas av en student som är antagen till programmet. Umeå universitet har, såvitt framgår, inte lämnat någon överklagandehänvisning eller på annat sätt underrättat N N om hur han kan överklaga beslutet om bristande behörighet. Umeå universitet måste därför meddela ett beslut som klargör att N N inte är behörig till aktuell kurs och bifoga en överklagandehänvisning.

Möjlighet att fortsätta utbildningen trots bristande studieresultat

Universitet och högskolor skall enligt 1 kap. 4 § andra stycket högskolelagen (1992:1434) utnyttja de tillgängliga resurserna effektivt för att hålla en hög kvalitet i verksamheten. Det innebär bl.a. att lärosätena måste ställa krav på studenterna att klara de kurser som ingår i utbildningen med godkänt resultat. Det är dock naturligt att studenterna av olika skäl inte klarar alla kurser och därför bör det finnas möjlighet för studenterna att – inom rimliga gränser – få fortsätta utbildningen i normal takt utan att ha klarat alla tidigare kurser.

Ibland uppkommer sådana omständigheter som gör att det inte är möjligt för studenterna att under en viss period prestera i enlighet med de mål och krav som ställs upp för utbildningen. I sådana fall finns möjlighet att få studieuppehåll enligt reglerna i 7 kap. 20 § högskoleförordningen och Högskoleverkets föreskrifter (HSVFS 1999:1) om anstånd för antagna samt studieuppehåll. Den

BESLUT

2004-11-03

Reg.nr 31-2046-04

Sid 8

som medges sådant studieuppehåll skall ha rätt att återuppta studierna vid viss, i högskolans beslut angiven, tidpunkt.

Den som inte har tillräckliga skäl för att medges studieuppehåll enligt nämnda regler och inte uppfyller kraven för att påbörja en viss kurs, har – som Umeå universitetet anfört – rätt att påbörja sådan kurs efter det att kraven uppfyllts i mån av plats. Universitet och högskolor måste själva bedöma hur många platser de kan tillhandahålla med hänsyn till tillgängliga resurser. Någon möjlighet för Högskoleverket att ställa krav på lärosätena att reservera platser för studenter som av olika skäl kommit efter i studierna finns inte.

I utbildningsplanen för den aktuella utbildningen anges som huvudregel att samtliga föregående kurser skall vara godkända för att studenten skall få påbörja nästkommande kurs. Han eller hon får dock vara underkänd på en kurs/del av kurs från föregående termin. Denna dispens gäller ”en termin samt 3 veckor in på nästa termin”. I utbildningsplanen anges också hur studenter som har gjort studieuppehåll utan platsgaranti skall turordnas. Av dessa regler framgår att studenter ”som av programkommittén ålagts studieuppehåll p.g.a. bristande studieresultat” placeras i grupp 3. Den egentliga innebörden av programkommitténs åtgärd är dock – som konstaterats i föregående avsnitt – att studenten förklarats vara obehörig till viss kurs. Att notera från reglerna är också att de som placeras i grupp 1 är de som drabbats av ”tidigare utestängning på grund av platsbrist.” Umeå universitet har därmed vidtagit åtgärder för att minska riskerna för att en student upprepade gånger nekas plats på en kurs där ledig plats finns.

Högskoleverket har ingenting att invända mot de regler i utbildningsplanen som har redovisats ovan. Verket vill dock understryka att det ankommer på universitetet att i möjligaste mån stödja studenter som av olika skäl har svårt att följa studierna i normal takt, i syfte att förhindra att studenterna tvingas avbryta studierna helt.

Diarieföring och utlämnande av allmän handling

Grundläggande bestämmelser om allmänna handlingars offentlighet finns i 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF). Enligt 2 kap. 12 § TF skall en allmän handling som får lämnas ut – och som alltså inte omfattas av någon sekretessbestämmelse – på begäran genast eller så snart det är möjligt på stället utan avgift tillhandahållas den som önskar ta del av den. Enligt 2 kap. 14 § TF skall begäran om att ta del av allmän handling göras och prövas hos den myndighet som förvarar handlingen. Av 15 kap. 6 § sekretesslagen (1980:100) framgår att det i första hand är den tjänsteman som svarar för handlingen som skall pröva en sådan begäran. Vägrar tjänstemannen att lämna ut handlingen skall han eller hon upplysa sökanden om rätten att få beslutet prövat av myndigheten. Vidare skall sökanden underrättas om att endast ett beslut av myndigheten kan överklagas till domstol.

Umeå universitet har i detta fall agerat felaktigt när man inte har lämnat ut den begärda tentamen och kan inte undgå kritik för sitt agerande.

BESLUT

2004-11-03

Reg.nr 31-2046-04

Sid 9

Högskoleverket ser dock positivt på de åtgärder universitetet vidtagit för att öka kunskapen om offentlighetsprincipen och hur för den relevant lagstiftning skall tillämpas.

Ersättning/Skadestånd

I Högskoleverkets tillsyn ingår att kontrollera att lagar och förordningar inom högskoleområdet följs samt att i övrigt allmänhetens och enskilda individers behov, intressen och rättigheter i förhållande till högskolesystemet blir tillgodosedda. Högskoleverket är inte behörigt att pröva skadeståndsanspråk. Ett sådant anspråk kan framställas hos Justitiekanslern.

Vad N N i övrigt anfört föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande av Högskoleverket.

Beslut i detta ärende har fattats av chefsjuristen Annica Lindblom i närvaro av verksjuristen Christian Sjöstrand efter föredragning av verksjuristen Marie Stern Wärn.

Annica Lindblom

Marie Stern Wärn